

ben a könyvekben ismét az a falu jelenik meg előttünk, amelyet a Talpalatnyi földből, az Isten malmaiból és régebbi műveiből ismertünk. Sőt — s ezt joggal vetik szemére hazai bírálói — a Nyugtalan életben, különösen a Nehéz idők-ben (III. köt.) a fiatal Szabó Pálnak, az első világháború káp-

lárjának szemléletmódja is szinte változatlan formában található meg. Eltekintve ettől, a Nyugtalan élet azt mutatja, hogy a Tavasz szél és Hajdú Klári csak átmeneti gyengeség, botlás Szabó Pál írói munkásságában, s úgy látjuk, megtalálta már az újabb nagy eredmények felé vezető utat.

Az önismeret könyve

Bori Imre

Sveta Lukić: Razlozi, Nolit könyvkiadó, Beograd. 1957

Különös műfajú könyvet kaptunk kézhez Sveta Lukić összegyűjtött írásaival. Igénye nagy, szándékában komoly feladat kivonalaát csillannak fel, témája a legaktuálisabb valami: egy fiatal ember intellektuális kalandjai a maga emlékezetében a múlt és a jelen találán. Mélybemerülés és vízszintes hullámlás. Mindez a tanulmány igényével készült a tanulmányírás nehéz okfejtése nélkül. Csevegés, ahogy Montaigne cseveg önmaga és kora jellegzetességeiről, izig-vérig modern megfigyelések, szellemi kalandok a legváltozatosabb témákra, amelyek valamennyien egy központ körül mozognak: egy mai értelmiségi ifjú lelki arcképét, belső élményeit tükrözik.

Arra vállalkozik Sveta Lukić, hogy felfedje, bizonyos rendszerrel kikütsassa tudatának meghatározottságát, vagyis azt, hogy mi az az örökség, amely meghatározta egyéniségét, szempontokat vet fel, amelyek segítségével tájékozódni lehet az emberi tudat rejtett utain. Sokszempontú és sokproblémájú könyv ez. Túlnőnek a könyvkinálhatóságon megoldáson. Nem is az a célja. Csak a keresés kalandja csábitja.

Mindenesetre különös vállalkozás ez egy fiatalembertől. Az irodalommal foglalkozók legnagyobb része versben vagy elbeszélésben, esetleg regényben közöl fiatalisága tájait felett. Lukić a

tanulmányíró elemző kedvével és egy modern lírikus asszociációs képességeivel dobja felszínre a múlt és jelen legváltozatosabb felrajzolt szellemi képét. Egyszerre halad mélységben és szélességben, csupán az arányok változnak.

Könyvének első részében a gyökerekkel foglalkozik. Kődök, villámok, szirtetek — mondja a cím. A feladat: egy egyén személyes leszámolása a múlttal, talán egy egész nemzedék leszámolása is. Az első pont, amely köré a gondolkodás építeni tud ebben a felfedező kalandban: a falu. Lukić le akar számolni a falu mitológiájával, a paraszt Szerbiával. Így ír: „I čini mi se da je mit o Srbiji još značajnije stvorena našem polasku pa nestizanju u vamaš, iz naše pomalo nostalgijne siromašne fantazije...“ Ez a kiinduló pont, azután pedig az izgató kérdés: mit tudok róla?

Saját családjá történetében ássa fel azt a paraszt-Szerbiát, amely köré a múlt mítosz körített. Túlélt villágot talál ott, lezártat, ahová az apák szimbolikus nosztalgijája húzza vissza. Majd így fejezi be e gondolatsort: I sa manje-više simboličnim grobovima, moji očevi čini mi se da su prežurno oštevali svoje.“

A falu határvonal is: ma már életformában a múlt, Ezt a múltat szélesíti tovább elmékedéseivel a fiatal író.

Előbb maga és a múlt között húzza meg az elválasztó vonalat: Kod nas, specijalno, težište bi valjalo da padne na prelom izmedju nas i naših očeva, radikalniji, vratolomno brzi nego njihovo otrzanje od svojih roditelja... És azt állapítja meg, hogy a múlt a legnagyobb akadály a „kultúra felsőbb emeletein való megtelepedés előtt.“ Külön hangsúlyozza, hogy a ma fiatal-sága rendkívüli történelmi pillanatban él, amikor „sečenje žive duboke prošlosti i šiljaka budućnosti pred našim očima, u krvavo materijalnoj tački sadašnjice.“

A falu problémaköre után a „vidék“ következik. Itt a változás kérdése érdekli. Mennyiben tud ez a világ együtt haladni a valóságos élettel. Ime egy megállapítása: Pnvincija potstrekava, ali pre svega na zaradivanje para, na mlaćenje para i prazne slame,« ezen túl azonban pompás és biztos kézzel rajzolta meg a vidéki életérzés jellegzetességeit is.

Egy magasabb szintű körön jutunk a közelmúltba. Új szimbólumokat talál itt Lukić, akár költőinek is felfoghatjuk: a vízimalomét. Azét az ipart, amely már közelebb visz a városhoz, de még jellegzetesen falu.

Egy fiatalember életében ez még mind a múlt, nemcsak egyéni életnek múltja, hanem népének is. Évszázadokban kell gondolkodni.

A könyv harmadik nagy köre már közelebb visz bennünket az író egyéni

életéhez. A háború éveit rajzolja fel a maga egyéni módján. Hogyan emlékezik ő a háborúra, intím élmények tornyosulnak előbb a drámai forma, azután a lírai elmélkedés alatt. Ez az a közvetlen múlt, amelyből kinnó az író és egész nemzedéke. A vetítés helye Belgrád.

Azután a horizontok, a mai horizon-tok tárnak fel a könyvben. A tudatról, a fiatalságról, a városi kávéházakról (egyik meglátása az írónak ez a fejezet és problémaköre), a szerelemről, a szabadságról, az értelmiségről, a városi életformáról és végül Lukić írói természetrajzának elemzése következik, mintegy betetőzősképp a könyvben foglaltaknak.

Akár hosszú tanulmányban elemezhetnénk mindazt, amit itt dióhéjban elmondtunk a könyv gazdag tartalmából. A gondolatok páratlanul gazdagon áramlanak, egy-egy kérdés egyszerre a legváltozatosabb megvilágításban jelenik meg az író sokszempontúságában.

Az önismeret könyve ez, páratlan a jugoszláv irodalomban mind szándékban, mind megvalósításban. Életünk új szempontjainak, új jellegzetességeinek gazdag kalauzát kínálja Sveta Lukić. A fiatalságé ez a könyv, amely meg szeretné ismerni önmaga természetét és mindazoké, akiket érdekel hazánk mai, már alkotó fiatalságának érzésvilága egy merészen gondolkodó és pompásan ábrázoló író vetületében.

